

SİYASİ PARTİYALARDA MÜHASİBAT UÇOTUNUN APARILMASI VƏ MALİYYƏ HESABATLARININ TƏRTİBİ

E.Ə.Cəfərov,

İqtisad elmlər namizədi,

Azərbaycan Respublikasının maliyyə nazirliyinin uçot siyasəti şöbəsinin müdiri.

F.Ə.Abdullayeva,

həmin şöbənin müdiri müavini.

E-mail: e.cafarov@mail.ye.gov.az

Açar sözlər: Azərbaycan Respublikasının mühəsibət sənəti haqqında qanun, siyasi partiyalarda mühəsibət sənəti, onun prinsipləri, maliyyə hesabatları, ümumi qaydalar

2.1. Məqsədlər [1,2]:

Bu məqsətlərə uyğun olaraq siyasi partiyalar tərəfindən mühəsibət uçotunun aparılması və konseptual əsaslarda göstərilən tələblərə uyğun olaraq maliyyə hesabatlarına tərtib olunmasından ibarətdir.

2.2. Nəticələr:

Bu məqsətlərə iştirakçılar aşağıdakıları əldə edirlər:

- Maliyyə vəziyyəti haqqında hesabatın tərtibinə təsir edən məlumatlara mühəsibət uçotunun aparılması barədə bilik və bacarıq;

- Maliyyə fəaliyyətinin mərkəzi haqqında hesabatın tərtibinə təsir edən məlumatlara mühəsibət uçotunun aparılması barədə bilik və bacarıq;

- Konseptual əsaslara tələblərə uyğun olaraq maliyyə vəziyyəti haqqında və maliyyə fəaliyyətinin mərkəzi haqqında hesabatların tərtib edilməsi üzrə bilik və bacarıq;

- Konseptual əsaslara uyğun olaraq bu hesabatların tərtib hissəsi olan əməliyyatlı uçot siyasəti və itaət qaydaları hazırlanması barədə bilik və bacarıq.

2.3. Təyinat

Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabinetinin 16 noyabr 2012-ci il tarixli 263 nömrəli Qərarına əsasən tərtib edilmiş "Siyasi partiyaların maliyyə hesabatlarının forması, məzmunu və təqdim edilmə Qaydaları" ilə "Maliyyə vəziyyəti haqqında hesabat"ın və "Maliyyə fəaliyyətinin mərkəzi haqqında hesabat"ın formaları müəyyənləşdirilmişdir.

2.4. Maliyyə vəziyyəti haqqında hesabatın məzmunu

Maliyyə vəziyyəti haqqında hesabatın təqdim edilməsi olan informasiya aşağıdakı bölmələrə kəmərlənmişdir:

- 2.4.1. Ümumiyyətlə aktivlər;
- 2.4.2. Qismətiddətli aktivlər;
- 2.4.3. Ümumiyyətlə öhdəliklər;
- 2.4.4. Qismətiddətli öhdəliklər;
- 2.4.5. Xalis aktivlər (kapital).

2.5. Aktivlərin və öhdəliklərin təsnifatlandırılması

2.5.1. Aktivlər aşağıdakı hallarda qismətiddətli aktiv kimi təsnifatlandırılır:

2.5.1.1. toplanmış ədi əməliyyat dövründə itaətə üzün verilməmiş və ya məzmunu əhəmiyyətli dərəcədə

2.5.1.2. əsasən alış-satış məqsədləri üçün saxlanılıb;

2.5.1.3. hesabat tarixindən sonra 12 ay müddətində istifadə edilərsə təxminən olub; və ya

2.5.1.4. hesabat tarixindən sonra ən az 12 ay müddətində mübadiləsinə və ya istifadəsinə məhdudlaşdırılmış qayalıq pul vəsaitləri və ya əsas əvəzlənənləri olub.

2.5.2. Bütün digər hallarda aktivlər uzanmışlıq kimi tanımləndirilməlidir.

2.5.3. Ödəməliklər əşyalarda hallarda qismətli ödəməlik kimi tanımləndirilir:

2.5.3.1. təqdimat adı əməliyyat dövründə ödəməliklərin ödənilməsi nəzərdə tutulub;

2.5.3.2. hesabat tarixindən sonra 12 ay müddətində ödəməlik ödənilməli olub;

2.5.3.3. təqdimat ödəməliklərinə yerinə yetirilməmiş hesabat tarixindən sonra ən az 12 ay müddətində uzamaq kimi müəyyən bəyənə məlik olub.

2.5.4. Bütün digər hallarda ödəməliklər uzanmışlıq ödəməlik kimi tanımləndirilməlidir.

2.6. Maliyyə vəziyyəti haqqında hesabat üçün

bölmə 1. Uzantılıq aktivlər

2.6.1. Uzantılıq aktivlər əşyalarda maddələr üzrə tanımləndirilməli məlumatları ehtiva edir:

2.6.1.1. Qeyri-maddi aktivlər;

2.6.1.2. Torpaq, tikili və avadanlıq;

2.6.1.3. Dəyərənizmə əməliyyatları;

2.6.1.4. Uzantılıq debitor borcları;

2.6.1.5. Səhrə uzantılıq aktivləri.

2.6.2. Qeyri-maddi aktivlər maddələrində "Qeyri-maddi aktivlər", "Qeyri-maddi aktivlər üzrə kapitalaşdırılmış məqsətlər" və "Digər qeyri-maddi aktivlər" hesablarında əks etdirilən məbləğlərdən "Qeyri-

maddi aktivlərin amortizasiyası" hesabında uçota alınan məbləğlər çıxılmaqla hesabət dövrlərinə əvvəlində və sonuna təqdim olunan ümumiləşdirilməli məlumatlar üzrə qalıq məbləğlərinin cəmi göstərilir.

Hesabət məbləğləri müvafiq olaraq "Maliyyə vəziyyəti haqqında hesabat"ın 3-cü və 5-ci sütunlarında əks etdirilir.

2.6.3. Torpaq, tikili və avadanlıq maddələrində "Torpaq, tikili və avadanlıq" hesablarında "Digər torpaq, tikili və avadanlıq" hesablarında əks etdirilən məbləğlərdən "Torpaq, tikili və avadanlıq amortizasiyası" hesabında uçota alınan məbləğlər çıxılmaqla hesabət dövrlərinə əvvəlində və sonuna təqdim olunan ümumiləşdirilməli məlumatlar üzrə qalıq məbləğləri göstərilir.

Hesabət məbləğləri müvafiq olaraq "Maliyyə vəziyyəti haqqında hesabat"ın 3-cü və 5-ci sütunlarında əks etdirilir.

2.6.4. Dəyərənizmə əməliyyatları maddələrində "Dəyərənizmə əməliyyatları", "Dəyərənizmə əməliyyatları üzrə kapitalaşdırılmış məqsətlər" və "Digər Dəyərənizmə əməliyyatları" hesablarında əks etdirilən məbləğlərdən "Dəyərənizmə əməliyyatlarına amortizasiya" hesabında uçota alınan məbləğlər çıxılmaqla hesabət dövrlərinə əvvəlində və sonuna təqdim olunan ümumiləşdirilməli məlumatlar üzrə qalıq məbləğləri göstərilir.

Hesabət məbləğləri müvafiq olaraq "Maliyyə vəziyyəti haqqında hesabat"ın 3-cü və 5-ci sütunlarında əks etdirilir.

2.6.5. Uzantılıq debitor borcları maddələrində "Ünvan üzrə borcları" üzrə uzantılıq debitor borcları, "Ünvan və debitorlar üzrə uzantılıq debitor borcları", "Transferlər üzrə uzantılıq debitor borcları", "Kurs üzrə uzantılıq debitor borcları" və "Digər uzantılıq debitor

həssablar" hesabında hesabat dövrlərinin əvvəlinə və sonuna uçota alınmış hesablaşdırılmış məlumatlar üzrə qısa məbləğlərinin cəmi göstərilir.

Həmisi məbləğlər müvafiq olaraq "Maliyyə vəziyyəti haqqında hesabat"ın 3-cü və 3-ci sütunlarında əks etdirilir.

2.6.6. Səir qənaətdəli aktivlər məbləğində qənaətdəli aktivlər kimi təsnifləndirilən "Digər qənaətdəli aktivlər" hesabında hesabat dövrlərinin əvvəlinə və sonuna uçota alınmış hesablaşdırılmış məlumatlar üzrə qısa məbləğlərinin cəmi göstərilir.

Həmisi məbləğlər müvafiq olaraq "Maliyyə vəziyyəti haqqında hesabat"ın 3-cü və 5-ci sütunlarında əks etdirilir.

2.6.7. Cəmi qənaətdəli aktivlər cəmi üzrə yekun məbləğlər müvafiq olaraq "Maliyyə vəziyyəti haqqında hesabat" formasının 4-cü və 6-cı sütunlarında əks etdirilir.

2.7. Maliyyə vəziyyəti haqqında hesabat üzrə bölmə 2. Qənaətdəli aktivlər

2.7.1. Qənaətdəli aktivlər aşağıdakı məddələr üzrə hesablaşdırılmış məlumatlar əhatə edir:

2.7.1. 1. Əhtiyatlar;

2.7.1. 2. Qənaətdəli debitor hesablar;

2.7.1. 3. Pul vəsaitləri və onların ekvivalentləri;

2.7.1.4. Səir qənaətdəli aktivlər.

2.7.2. Əhtiyatlar məbləğində "Mərcülə əhtiyatları", "Həsəbləriniz mərcülə", "Hərr mərcülə", "Sərx mərcülə" ilə əlaqədar digər aktivlər" və "Digər əhtiyatlar" hesablarında hesabat dövrlərinin əvvəlinə və sonuna uçota alınmış hesablaşdırılmış məlumatlar üzrə qısa məbləğlərinin cəmi göstərilir.

Həmisi məbləğlər müvafiq olaraq "Maliyyə vəziyyəti haqqında hesabat"ın 3-cü və 3-ci sütunlarında əks etdirilir.

2.7.3. "Qənaətdəli debitor hesablar" məbləğində "Alıcılar və sifarişçilər üzrə qənaətdəli debitor hesablar", "Ödəniş kreditinə bəyətli üzrə qənaətdəli debitor hesablar", "Ünvanlar və donatılar üzrə qənaətdəli debitor hesablar", "Təsdiqlənmiş və qənaətdəli debitor hesablar", "Kurs üzrə qənaətdəli debitor hesablar", "Fəxirlər üzrə qənaətdəli debitor hesablar" və "Digər qənaətdəli debitor hesablar" hesabında hesabat dövrlərinin əvvəlinə və sonuna uçota alınmış hesablaşdırılmış məlumatlar üzrə qısa məbləğlərinin cəmi göstərilir.

Həmisi məbləğlər müvafiq olaraq "Maliyyə vəziyyəti haqqında hesabat"ın 3-cü və 3-ci sütunlarında əks etdirilir.

2.7.4. Pul vəsaitləri və onların ekvivalentləri məbləğində "Kassa", "Aşağı təqdimat kassası", "Bələdiyyə əlaqədar hesablar", "Aşağı təqdimat bankında olan hesablaşdırılmış hesablar", "Tələblərə əsasən verilən digər bank hesabları", "Pul vəsaitlərinin ekvivalentləri" hesablarında hesabat dövrlərinin əvvəlinə və sonuna uçota alınmış hesablaşdırılmış məlumatlar üzrə qısa məbləğlərinin cəmi göstərilir.

Həmisi məbləğlər müvafiq olaraq "Maliyyə vəziyyəti haqqında hesabat"ın 3-cü və 3-ci sütunlarında əks etdirilir.

2.7.5. Səir qənaətdəli aktivlər məbləğində qənaətdəli aktivlər kimi təsnifləndirilən "Tələblərə əsasən verilmiş qənaətdəli hesablar" və "Digər qənaətdəli aktivlər" hesablarında hesabat dövrlərinin əvvəlinə və sonuna uçota alınmış hesablaşdırılmış məlumatlar üzrə qısa məbləğlərinin cəmi göstərilir.

Həmisi məbləğlər müvafiq olaraq "Maliyyə vəziyyəti haqqında hesabat"ın 3-cü və 5-ci sütunlarında əks etdirilir.

2.7.6. Cəmi qənaətdəli aktivlər cəmi üzrə yekun məbləğlər "Maliyyə vəziyyəti

haqqında hesabat" formasının müvafiq olaraq 4-cü və 6-cı sütunlarında əks etdirilir.

2.3.7. Cəmi aktivlər sətri üzrə yekun məbləğlər "Maliyyə vəziyyəti haqqında hesabat" formasının müvafiq olaraq 4-cü və 6-cı sütunlarında əks etdirilir.

1.8. Maliyyə vəziyyəti haqqında hesabat üzrə

Bölmə 3. Xalis aktivlər (kapital)

2.8.1. Xalis aktivlər (kapital) aşağıdakı maddələr üzrə izlənilməli olan məlumatlar əhatə edir:

2.8.1.1. Əhliyyət fondları

2.8.1.2. Bəqətdirilməmiş mənfəət (dəfələnməmiş) zərərlər

2.8.2. Əhliyyət fondları maddəsində "Yeni qaydada qeyd olunan üzvlər üzrə əhliyyət", "Mənzərə fərqləri üzrə əhliyyət fondları" və "Digər əhliyyət fondları" hesablarında hesabat dövrünün əvvəlinə və sonuna qədər alınmış izlənilməli olan məlumatlar üzrə qısa məbləğlərinin cəmi göstərilir.

Hesab məbləğləri müvafiq olaraq "Maliyyə vəziyyəti haqqında hesabat" formasının 3-cü və 5-ci sütunlarında əks etdirilir.

2.8.3. Bəqətdirilməmiş mənfəət (dəfələnməmiş zərərlər) maddəsində "Hesabat dövrü üzrə xalis mənfəət (zərərlər)", "Uçot qaydada dəyişikliklər və ödənilməmiş vəsaitlərə bağlı mənfəət (zərərlər) üzrə dəyişikliklər", "Kəçmiş illər üzrə bəqətdirilməmiş mənfəət (dəfələnməmiş zərərlər)" hesablarında hesabat dövrünün əvvəlinə və sonuna qədər alınmış izlənilməli olan məlumatlar üzrə qısa məbləğlərinin cəmi göstərilir.

Hesab məbləğləri müvafiq olaraq "Maliyyə vəziyyəti haqqında hesabat" formasının 3-cü və 5-ci sütunlarında əks etdirilir.

2.8.4. Cəmi xalis aktivlər (kapital) sətri üzrə yekun məbləğlər "Maliyyə vəziyyəti

haqqında hesabat" formasının müvafiq olaraq 4-cü və 6-cı sütunlarında əks etdirilir.

1.9. Maliyyə vəziyyəti haqqında hesabat üzrə

Bölmə 4. Uzunmüddətli öhdəliklər

2.9.1. Uzunmüddətli öhdəliklər aşağıdakı maddələr üzrə izlənilməli olan məlumatlar əhatə edir:

2.9.1.1. Uzunmüddətli faiz xarəcləri yaradan öhdəliklər;

2.9.1.2. Uzunmüddətli qiyaslaşdırılmış öhdəliklər;

2.9.1.3. Uzunmüddətli kreditlər borcları;

2.9.1.4. Səh üzrə uzunmüddətli öhdəliklər.

2.9.2. Uzunmüddətli faiz xarəcləri yaradan öhdəliklər maddəsində "Uzunmüddətli bank kreditləri", "İytilər üzrə uzunmüddətli bank kreditləri", "Uzunmüddətli borclar", "İcarə üzrə uzunmüddətli öhdəliklər", "Digər uzunmüddətli faiz xarəcləri yaradan öhdəliklər" hesablarında hesabat dövrünün əvvəlinə və sonuna qədər alınmış izlənilməli olan məlumatlar üzrə qısa məbləğlərinin cəmi göstərilir.

Hesab məbləğləri müvafiq olaraq "Maliyyə vəziyyəti haqqında hesabat"ın 3-cü və 5-ci sütunlarında əks etdirilir.

2.9.3. Uzunmüddətli qiyaslaşdırılmış öhdəliklər maddəsində "Uzunmüddətli zərərlər öhdəlikləri", "Digər uzunmüddətli qiyaslaşdırılmış öhdəliklər" hesablarında hesabat dövrünün əvvəlinə və sonuna qədər alınmış izlənilməli olan məlumatlar üzrə qısa məbləğlərinin cəmi göstərilir.

Hesab məbləğləri müvafiq olaraq "Maliyyə vəziyyəti haqqında hesabat" formasının 3-cü və 5-ci sütunlarında əks etdirilir.

2.9.4. Uzunmüddətli kreditlər borcları maddəsində "Mənzərə və podratçılar üzrə uzunmüddətli kreditlər borcları", "Təhsil (səhiyyə) təyinatlı uzunmüddətli kreditlər

bölmələr", "Tikinti müqavilələri üzrə əsaslıdır kreditör bölmələr", "Fəzilər üzrə əsaslıdır kreditör bölmələr", "Digər əsaslıdır kreditör bölmələr" hesablarında hesabat dövrünün əvvəlinə və sonuna açılan əsaslıdır kreditörün məlumatları üzrə qalıq məbləğlərinin cəmi göstərilir.

Həmin məbləğlər müvafiq olaraq "Maliyyə vəziyyəti haqqında hesabat"ın 3-cü və 5-ci sütunlarında əks etdirilir.

2.9.5. Səhr əsaslıdırli öhdəliklər maddələrində əsaslıdırli öhdəliklər kimi təsnifləndirilən "Digər əsaslıdırli öhdəliklər" hesabında hesabat dövrünün əvvəlinə və sonuna açılan əsaslıdırli kreditörün məlumatları üzrə qalıq məbləğlərinin cəmi göstərilir.

Həmin məbləğlər müvafiq olaraq "Maliyyə vəziyyəti haqqında hesabat"ın 3-cü və 5-ci sütunlarında əks etdirilir.

2.9.6. Cəmi əsaslıdırli öhdəliklər sətiri üzrə yekun məbləğlər "Maliyyə vəziyyəti haqqında hesabat" formasının müvafiq olaraq 4-cü və 6-cı sütunlarında əks etdirilir.

2.10. Maliyyə vəziyyəti haqqında hesabat üzrə

bölmə 5. Qəsməddətli öhdəliklər

2.10.1. Qəsməddətli öhdəliklər əşğələli maddələr üzrə əsaslıdırli kreditörün məlumatları əksə edir:

2.10.1.1. Qəsməddətli fəiz xərcləri yərədən öhdəliklər;

2.10.1.2. Qəsməddətli qiyəmələndirilməmiş öhdəliklər;

2.10.1.3. Vergi və əsər məcburi ödəmələr üzrə öhdəliklər;

2.10.1.4. Qəsməddətli kreditör bölmələri;

2.10.1.5. Səhr qəsməddətli öhdəliklər.

2.10.2. "Qəsməddətli fəiz yərədən yərədən öhdəliklər" maddələrində "Qəsməddətli fəiz kreditör", "İşğilər üzrə qəsməddətli fəiz kreditör", "Qəsməddətli bölməli kreditör bölmələri" və "Digər qəsməddətli fəiz xərcləri yərədən öhdəliklər" hesablarında hesabat dövrünün əvvəlinə və sonuna açılan əsaslıdırli kreditörün məlumatları üzrə qalıq məbləğləri göstərilir.

Həmin məbləğlər müvafiq olaraq "Maliyyə vəziyyəti haqqında hesabat"ın 3-cü və 5-ci sütunlarında əks etdirilir.

2.10.3. Qəsməddətli qiyəmələndirilməmiş öhdəliklər maddələrində "Qəsməddətli rəsmənət öhdəlikləri", "Digər qəsməddətli qiyəmələndirilməmiş öhdəliklər" hesablarında hesabat dövrünün əvvəlinə və sonuna açılan əsaslıdırli kreditörün məlumatları üzrə qalıq məbləğlərinin cəmi göstərilir.

Həmin məbləğlər müvafiq olaraq "Maliyyə vəziyyəti haqqında hesabat" formasının 3-cü və 5-ci sütunlarında əks etdirilir.

2.10.4. Vergi və əsər məcburi ödəmələr üzrə öhdəliklər maddələrində "Vergi öhdəlikləri", "Sosial, əşğələli və təminat üzrə öhdəliklər" və "Digər məcburi ödəmələr üzrə öhdəliklər" hesablarında hesabat dövrünün əvvəlinə və sonuna açılan əsaslıdırli kreditörün məlumatları üzrə qalıq məbləğlərinin cəmi göstərilir.

Həmin məbləğlər müvafiq olaraq "Maliyyə vəziyyəti haqqında hesabat" formasının 3-cü və 5-ci sütunlarında əks etdirilir.

2.10.5. Qəsməddətli kreditör bölmələri maddələrində "Məhsulət və poçtlaşdırma qəsməddətli kreditör bölmələri", "Kəndi ilə bağlı qəsməddətli kreditör bölmələri", "Tikinti müqavilələri ilə bağlı qəsməddətli kreditör bölmələri", "Fəzilər üzrə qəsməddətli kreditör bölmələri", "Ünvanlı ödəmələr üzrə işği heyətində olan bölmələri", "Digər qəsməddətli kreditör bölmələri" hesablarında hesabat dövrünün əvvəlinə və sonuna açılan əsaslıdırli kreditörün məlumatları üzrə qalıq məbləğləri göstərilir.

ta əlavə funksionallıqların mövcudluğu üzrə qısa məbləğlərinin cəmi göstərilir.

Həmisi məbləğlər müvafiq olaraq "Maliyyə vəziyyəti haqqında hesabat"ın 3-cü və 5-ci sətirlərində əks etdirilir.

2.10.6. "Səhrə quruculuqları Əhdəlikləri" məddəsində quruculuqları Əhdəlikləri kimi təsnifatlaşdırılan "Digər quruculuqları Əhdəlikləri" hesabında hesabat dövrlünün əvvəlində və sonunda uçun əlavə funksionallıqların mövcudluğu üzrə qısa məbləğlərinin cəmi göstərilir.

Həmisi məbləğlər müvafiq olaraq "Maliyyə vəziyyəti haqqında hesabat"ın 3-cü və 5-ci sətirlərində əks etdirilir.

2.10.7. Cəmi quruculuqları Əhdəlikləri satışı üzrə yekun məbləğlər "Maliyyə vəziyyəti haqqında hesabat" formasının müvafiq olaraq 4-cü və 6-cı sətirlərində əks etdirilir.

2.10.8. Cəmi Əhdəlikləri satışı üzrə yekun məbləğlər müvafiq olaraq "Maliyyə vəziyyəti haqqında hesabat" formasının 4-cü və 6-cı sətirlərində əks etdirilir.

2.10.9. Cəmi xalis aktivlər (kapital) və Əhdəlikləri satışı üzrə yekun məbləğlər müvafiq olaraq "Maliyyə vəziyyəti haqqında hesabat" formasının 4-cü və 6-cı sətirlərində əks etdirilir.

2.11. Maliyyə fəaliyyətinin nəticələri haqqında hesabatın məzmunu

2.11.1. Təqdimat tərəfindən hesabat dövrü ortada keçirən bütün gəlir, xərc və mənfəət (zərəf) haqqında informasiya "Maliyyə fəaliyyətinin nəticələri haqqında" haqqında hesabatında əks olunanla əşqəbəli bələsələr üzrə aşağıdakılar:

2.11.1.1. Gəlirlər;

2.11.1.2. Xərclər;

2.11.1.3. Ümumi mənfəət (zərəf).

2.12. Maliyyə fəaliyyətinin nəticələri haqqında hesabat üzrə bələsə 1. Gəlirlər

2.12.1. "Maliyyə fəaliyyətinin nəticələri haqqında" hesabatda gəlirlər aşağıdakı məddələr üzrə funksionallıqlar:

2.12.1.1. Ümumi gəlirlər;

2.12.1.2. Əməliyyat gəlirləri gəlir;

2.12.1.3. Tədbirlərdən, mətbu nəşrlərdən və məqalələrdən yayınlarından, gəlirlər haqqı olan bənzər bənzər fəaliyyətdən gəlirlər gəlir;

2.12.1.4. İncəsənət sahəsində gəlirlər gəlir;

2.12.1.5. Səhri kompaniyalar üçün xərclərin ədədliyi sahəsində daxil olan vəsait;

2.12.1.6. Aşağı təqdimatda Əhdəlikləri;

2.12.1.7. Dövlət bələsələrindən ayrılan vəsait;

2.12.1.8. Bənzər və ya kreditin əməliyyatından əldə edilmiş məbləğ;

2.12.1.9. Höpür vəziyyəti və ya vəzəliyi yolu ilə əldə edilmiş məbləğ;

2.12.1.10. Digər gəlirlər.

2.12.2. "Ümumi gəlirlər" məddəsində təqdimatda hesabat dövrlərində və əvvəlki hesabat dövrlərində "Ümumi və əlavələr üzrə quruculuqları dəbire bələsələr" hesabının dəbiri və "Ümumi gəlirlər" hesabının krediti üzrə uçun əlavə məbləğlərinin cəmi göstərilir.

Hesabat dövrünün sonunda "Ümumi gəlirlər" hesabının dəbiri və "Gəlir" hesabının krediti üzrə müvafiq yekun vəziyyəti.

Həmisi məbləğlər müvafiq olaraq "Maliyyə fəaliyyətinin nəticələri haqqında" formasının 3-cü və 5-ci sətirlərində əks etdirilir.

2.12.3. Əməliyyatdan gəlirlər gəlir məddəsində təqdimatda hesabat dövrlərində və əvvəlki hesabat dövrlərində "Əməliyyat və sifarişlər üzrə quruculuqları dəbire bələsələr"ın və ya "İncəsənət üzrə quruculuqları dəbire

borular"nan hesabına debeti ve "Özellikden götürülen gelir" hesabına krediti üzere açtı-
ta alması meblağlarının cemi gösterilir.

Hesabat döneminde sonunda "Özellikden götürülen gelir" hesabına debeti ve "Ge-
lik" hesabına krediti üzere muhasebat yazı-
lıp verilir.

Hesab meblağlar "Malîyye faaliyetleri-
nin neticeleri hakkında hesabat" formu-
nu 3-cü ve 5-ci sütunlarında gösterilir.

**2.12.4. Tedbirlerden, masraflar ve masgûletlerin yayından, gelirden bağı-
lı olan bazı borular başta faaliyetlerden götürülen gelir maddesinde teklî-
ten hesabat döneminde ve evvelki hesabat döneminde "Alacaklar ve istisnâlar üzere qas-
mîkaddetli debitor borular"nan hesabına debeti ve "Tedbirlerden, masraflar ve masgûletlerin yayından, gelirden bağı-
lı olan bazı borular başta faaliyetlerden götürülen gelir" hesabına krediti üzere açtı-
ta alması meblağlarının cemi gösterilir.**

Hesabat döneminde sonunda "Tedbirler-
den, masraflar ve masgûletlerin yayından, gelirden bağı-
lı olan bazı borular başta faaliyetlerden götürülen gelir" hesabına debeti ve "Gelir" hesabına krediti üzere muhasebat yazı-
lıp verilir.

Hesab meblağlar "Malîyye faaliyetleri-
nin neticeleri hakkında hesabat" formu-
nu 3-cü ve 5-ci sütunlarında gösterilir.

**2.12.5. İnançlar şeklinde götürülen ge-
lik maddesinde teklîten hesabat döneminde ve evvelki hesabat döneminde "Diğer qas-
mîkaddetli debitor borular"nan hesabına debeti ve "İnançlar şeklinde götürülen gelir" hesabına krediti üzere açtı-
ta alması meblağlarının cemi gösterilir.**

Hesabat döneminde sonunda "İnançlar şek-
linde götürülen gelir" hesabına debeti ve "Gelir" hesabına krediti üzere muhasebat yazı-
lıp verilir.

Hesab meblağlar "Malîyye faaliyetleri-
nin neticeleri hakkında hesabat" formu-
nu 3-cü ve 5-ci sütunlarında gösterilir.

**2.12.6. Seçki kompanyası için varolan ödenilmesi pekîlde dahil olan vesaif maddesinde teklîten hesabat döneminde ve evvelki hesabat döneminde "Transferler üzere qas-
mîkaddetli debitor borular" hesabına debeti ve "Seçki kompanyası için varolan ödenilmesi pekîlde dahil olan vesaif" hesabına krediti üzere açtı-
ta alması meblağlarının cemi gösterilir.**

Hesabat döneminde sonunda "Seçki kom-
panyası için varolan ödenilmesi pekîlde dahil olan vesaif" hesabına debeti ve "Gelir" hesabına krediti üzere muhasebat yazı-
lıp verilir.

Hesab meblağlar "Malîyye faaliyetleri-
nin neticeleri hakkında hesabat" formu-
nu 3-cü ve 5-ci sütunlarında gösterilir.

**2.12.7. Aşağı teklîflerinin ödenmeleri maddesinde teklîten hesabat döneminde ve evvelki hesabat döneminde "Diğer qas-
mîkaddetli debitor borular"nan hesabına debeti ve "Aşağı teklîflerinin ödenmeleri" hesabına krediti üzere açtı-
ta alması meblağlarının cemi gösterilir.**

Hesabat döneminde sonunda "Aşağı teklî-
flerinin ödenmeleri" hesabına debeti ve "Gelir" hesabına krediti üzere muhasebat yazı-
lıp verilir.

Hesab meblağlar "Malîyye faaliyetleri-
nin neticeleri hakkında hesabat" formu-
nu 3-cü ve 5-ci sütunlarında gösterilir.

**2.12.8. Devlet bütçesinden ayrılan vesaif maddesinde teklîten hesabat döneminde ve evvelki hesabat döneminde "Trans-
ferler üzere qas-
mîkaddetli debitor borular" hesabına debeti ve "Devlet bütçesinden ayrılan vesaif" hesabına krediti üzere açtı-
ta alması meblağlarının cemi gösterilir.**

Hesabat dövrünün sonunda "Dövlət büdcəsinə ayrılan vəsait" hesabının debiti və "Qəli" hesabının krediti üzrə mühasibat yazılıp verilir.

Həmin məbləğlər "Maliyyə fəaliyyətinin nəticələri haqqında hesabat" formasının 3-cü və 5-ci sütunlarında göstərilir.

2.12.9. Bərcan və ya kreditin alınmasından əldə edilmiş məbləğ məddəsində təqdimat hesabat dövründə və əvvəlki hesabat dövründə "Faidə üzrə qisməddəli dəbiyə hesabları"na hesabına debiti və "Bərcan və ya kreditin alınmasından əldə edilmiş məbləğ" hesabının krediti üzrə uçotu ələməy məbləğlərin cəmi göstərilir.

Hesabat dövrünün sonunda "Bərcan və ya kreditin alınmasından əldə edilmiş məbləğ" hesabının debiti və "Qəli" hesabının krediti üzrə mühasibat yazılıp verilir.

Həmin məbləğlər "Maliyyə fəaliyyətinin nəticələri haqqında hesabat" formasının 3-cü və 5-ci sütunlarında göstərilir.

2.12.10. Hüquq vərsiyyəti və ya vərsəlik yolu ilə əldə edilmiş əmlak məddəsində təqdimat hesabat dövründə və əvvəlki hesabat dövründə "Digər qisməddəli dəbiyə hesabları"na hesabına debiti və "Hüquq vərsiyyəti və ya vərsəlik yolu ilə əldə edilmiş əmlak" hesabının krediti üzrə uçotu ələməy məbləğlərin cəmi göstərilir.

Hesabat dövrünün sonunda "Hüquq vərsiyyəti və ya vərsəlik yolu ilə əldə edilmiş əmlak" hesabının debiti və "Qəli" hesabının krediti üzrə mühasibat yazılıp verilir.

Həmin məbləğlər "Maliyyə fəaliyyətinin nəticələri haqqında hesabat" formasının 3-cü və 5-ci sütunlarında göstərilir.

2.12.11. Digər gəlirlər məddəsində təqdimat hesabat dövründə və əvvəlki hesabat dövründə "Digər qisməddəli dəbiyə hesabları"na hesabına debiti və "Digər

gəlirlər" hesabının krediti üzrə uçotu ələməy məbləğlərinin cəmi göstərilir.

Hesabat dövrünün sonunda "Digər gəlirlər" hesabının debiti və "Qəli" hesabının krediti üzrə mühasibat yazılıp verilir.

Həmin məbləğlər "Maliyyə fəaliyyətinin nəticələri haqqında hesabat" formasının 3-cü və 5-ci sütunlarında göstərilir.

2.12.12. Yaxarıda göstərilən gəlirlərin cəmi məbləği "Maliyyə fəaliyyətinin nəticələri haqqında hesabat" formasının gəlirlər sütunları 4-cü və 6-cı sütunlarında əldə edilir.

2.13. Maliyyə fəaliyyətinin nəticələri haqqında hesabat üzrə bölmə 2. Xərclər

2.13.1. "Maliyyə fəaliyyətinin nəticələri haqqında" hesabatda xərclər aşağıdakı məddələr üzrə qismətləşdirilir:

- 2.13.1.1. Cari işlərə xərflənməyən vəsait;
- 2.13.1.2. Şiyyəti partiyaların saxlanması və informasiya təminatına gələn xərclər;
- 2.13.1.3. İctimaiyyətlə əlaqələrə və əşqillərə keçirilənə gələn xərclər;
- 2.13.1.4. Aşağı təqdimatlara ödəmələr;
- 2.13.1.5. Kreditlər üzrə faizlər;
- 2.13.1.6. Fərdi xərclər;
- 2.13.1.7. Səir xərclər.

2.13.2. Cari işlərə xərflənməyən vəsait məddəsində təqdimat hesabat dövründə və əvvəlki hesabat dövründə əldə edilmiş gəlirlər üzrə xərflər kəməy hesablanmaq məqsədilə açılır.

Bu cəməy aşağıdakı hesablar üzrə mühasibat yazılıqları verilir:

- "Hesablanmış məsrəflər" hesabının debiti və "Mənzəl obyektlər" hesabının krediti;
- "Hesablanmış məsrəflər" hesabının debiti və "Qəli-maddəli əşyalar üzrə məsrəflər", "Təşəş, ödəli və əvəllənəqlər üzrə

re amortizasiya", "Dağınması əməliyyatı ilə vəziyyətlərə görə amortizasiya" hesablarının krediti;

- "Hesablaşma məzəfləri" hesabının debiti və "Ödəməyin ödənişi üzrə işçi kəpənəni olan borclar" hesabının krediti;

- "Hesablaşma məzəfləri" hesabının debiti və "Sosial əşjorta və təminat üzrə ödəmələr" hesabının krediti;

- "Hesablaşma məzəfləri" hesabının debiti və "Digər qüvvədəki kreditlər borclar" hesabının krediti.

Hesabat dövrünün sonunda həmin məbləğlər "Hesablaşma məzəfləri" hesabının krediti və "Cari işlərin sərf olunan vəsaiti" hesabının debitində əks etdirilir.

Eyni zamanda, "Cari işlərin sərf olunan vəsaiti" hesabının krediti və "Xərclər" hesabının debiti üzrə müvafiq yazılış verilir.

Bu məbləğlər "Maliyyə fəaliyyətinin nəticələri haqqında hesabat" formasının cari işlərin sərf olunan vəsait maddəsinin 3-cü və 3-ci sütunlarında göstərilir.

2.13.3. Siyasi partiyaların sadələşməsinə və informasiya təminatına çəkilən xərclər maddəsində təqdimatın hesabot dövründə və əvvəlki hesabat dövründə əldə edilmiş gəlirləri üzrə xərç kimi tənzimləyən hesablaşma məzəfləri uqotma alınır.

Bu məqsətə əsaslanan hesablar üzrə müvafiq yazılışlar verilir:

- "Hesablaşma məzəfləri" hesabının debiti və "Digər cəhətlər" hesabının krediti;

- "Hesablaşma məzəfləri" hesabının debiti və "Digər qüvvədəki kreditlər borclar" hesabının krediti.

Hesabat dövrünün sonunda həmin məbləğlər "Hesablaşma məzəfləri" hesabının krediti və "Siyasi partiyaların sadələşməsinə və informasiya təminatına çəkilən xərclər" hesabının debitində əks etdirilir.

Eyni zamanda, "Siyasi partiyaların sadələşməsinə və informasiya təminatına çəkilən xərclər" hesabının krediti və "Xərclər" hesabının debiti üzrə müvafiq yazılış verilir.

Bu məbləğlər "Maliyyə fəaliyyətinin nəticələri haqqında hesabat" formasının Siyasi partiyaların sadələşməsinə və informasiya təminatına çəkilən xərclər maddəsinin 3-cü və 5-ci sütunlarında göstərilir.

2.13.4. İctimaiyyətlə əlaqələrə və seçkilərin keçirilməsinə çəkilən xərclər maddəsində təqdimatın hesabot dövründə və əvvəlki hesabat dövründə əldə edilmiş seçki kompaniyası üçün xərclərin ödənilməsi şəklində daxil olan vəsaiti üzrə tənzimləyən xərclər uqotma alınır.

Bu məqsətə əsaslanan hesablar üzrə müvafiq yazılışlar verilir:

- "Hesablaşma məzəfləri" hesabının debiti və "Digər cəhətlər" hesabının krediti;

- "Hesablaşma məzəfləri" hesabının debiti və "Təminatlaşdırma qaydaları" hesabının krediti;

- "Hesablaşma məzəfləri" hesabının debiti və "Digər qüvvədəki kreditlər borclar" hesabının krediti.

Hesabat dövrünün sonunda həmin məbləğlər "Hesablaşma məzəfləri" hesabının krediti və "İctimaiyyətlə əlaqələrə və seçkilərin keçirilməsinə çəkilən xərclər" hesabının debitində əks etdirilir.

Eyni zamanda, "İctimaiyyətlə əlaqələrə və seçkilərin keçirilməsinə çəkilən xərclər" hesabının krediti və "Xərclər" hesabının debiti üzrə müvafiq yazılış verilir.

Bu məbləğlər "Maliyyə fəaliyyətinin nəticələri haqqında hesabat" formasının İctimaiyyətlə əlaqələrə və seçkilərin keçirilməsinə çəkilən xərclər maddəsinin 3-cü və 5-ci sütunlarında göstərilir.

2.13.5. Aşağı təqdimatlara ödəmələr maddəsində təqdimatın hesabot dövründə

va əvvəlki hesablar dövrlərdə açığı təşkilatların (filialların, şirkətyesədləklərinin və digər struktur bölmələrinin) uclarından ilə bağlı əldə edilmiş gəlirləri ilə cəzə kimi tanınmış hesablanmış məsrəflər uçota alınır.

Bu zaman açığıdakı hesablar ilə mühasibat yaradılan vəkil:

- "Hesablanmış məsrəflər" hesabına debet və "Açıq təşkilatların hesabında olan hesablanmış hesablar" hesabına kredit;

- "Hesablanmış məsrəflər" hesabına debet və "Açıq təşkilatların hesabı" hesablarına kredit.

Bu məsrəflər açığı təşkilat məsrəflərindəki əlavə vəsaitlərin istifadəsi barədə təqdim olunan hesablar çərçivəsində tanınır.

Hesabat dövrünün sonunda həmin məbləğlər "Hesablanmış məsrəflər" hesabına kredit və "Açıq təşkilatların ödəmələri" hesabına debetində əks etdirilir.

Eyni zamanda, "Açıq təşkilatların ödəmələri" hesabına kredit və "Xərclər" hesabına debetini üzrə mühasibat yaradılır.

Bu məbləğlər "Maliyyə fəaliyyətinin nəticələri haqqında hesabat" formasının açığı təşkilatın ödəmələri məbləğlərinin 3-cü və 5-ci sütunlarında göstərilir.

2.13.6. Kreditlər üzrə fəzələr məbləğlərində təşkilatın hesabat dövrlərində və əvvəlki hesabat dövrlərində əldə edilmiş gəlirlər ilə bağlı olmayan tanınmış xərcləri uçota alınır.

Bu zaman açığıdakı hesablar ilə mühasibat yaradılan vəkil:

- "Kreditlər üzrə fəzələr" hesabına debet və "Fəzələr üzrə qismətdəli kreditlər hesabları" hesabına kredit.

Hesabat dövrünün sonunda həmin məbləğlər "Kreditlər üzrə fəzələr" hesabına kredit və "Xərclər" hesabına debetində əks etdirilir.

Bu məbləğlər "Maliyyə fəaliyyətinin nəticələri haqqında hesabat" formasının kreditlər üzrə fəzələr məbləğlərinin 3-cü və 5-ci sütunlarında göstərilir.

2.13.7. Fərdi xərclər məbləğlərində təşkilatın hesabat dövrlərində və əvvəlki hesabat dövrlərində əldə edilmiş gəlirləri ilə bağlı olmayan tanınmış cəmiyyə və ödəmə-yəsədlilik xərcləri uçota alınır.

Bu zaman açığıdakı hesablar ilə mühasibat yaradılan vəkil:

- "Fərdi xərclər" hesabına debetini və "Digər qismətdəli kreditlər hesabları" hesabına kredit;

- "Fərdi xərclər" hesabına debetini və "Təkmilhesab hesabları";

- "Fərdi xərclər" hesabına debetini və "Digər qismətdəli hesablar".

Hesabat dövrünün sonunda həmin məbləğlər "Fərdi xərclər" hesabına kredit və "Xərclər" hesabına debetində əks etdirilir.

Bu məbləğlər "Maliyyə fəaliyyətinin nəticələri haqqında hesabat" formasının fərdi xərclər məbləğlərinin 3-cü və 5-ci sütunlarında göstərilir.

2.13.8. Səhr xərclər məbləğlərində təşkilatın hesabat dövrlərində və əvvəlki hesabat dövrlərində əldə edilmiş gəlirlərlə bağlı olmayan cəzə kimi tanınmış məbləğlər uçota alınır.

Bu zaman açığıdakı hesablar ilə mühasibat yaradılan vəkil:

- "Səhr xərclər" hesabına debetini və "Digər qismətdəli kreditlər hesabları" hesabına kredit;

- "Səhr xərclər" hesabına debetini və "Digər qismətdəli hesablar".

Hesabat dövrünün sonunda həmin məbləğlər "Səhr xərclər" hesabına kredit və "Xərclər" hesabına debetində əks etdirilir.

Bu məbləğlər "Maliyyə fəaliyyətinin nəticələri haqqında hesabat" formasının sa-

ir sənədlər məddələrinin 3-cü və 5-ci sətirlərində göstərilir.

2.13.9. Cəmi sərərlər sətiri üzrə məbləğlər "Maliyyə fəaliyyətinin nəticələri haqqında hesabat" formasının 4-cü və 6-cı sətirlərində müəlifəq olaraq göstərilir.

2.14. Maliyyə fəaliyyətinin nəticələri haqqında hesabat üzrə İddia 3. Ümumi mənfəət (zərəf)

2.14.1. Ümumi mənfəət (zərəf) məddələrində təqdimat hesabat dövründə və əvvəlki hesabat dövründə ödə edilmiş cəmi gəlirlərindən cəmi xərcələri çıxılmaqla ümumi mənfəətin (zərəfin) məbləği ayrı ədəd məddə üzrə "Maliyyə fəaliyyətinin nəticələri haqqında" hesabatında ümumiləşdirilir.

2.14.2. Bu zərəfə əşşəbləklə mübahisələri yoxlaşdırılır:

2.14.2.1. Mənfəət ödənilməklə;

"Gəlirlər" hesabının debiti və "Xərclər/həsabına krediti";

"Gəlirlər" hesabının debiti və "Ümumi mənfəət (zərəf)/həsabına krediti.

2.14.2. Zərəf ödənilməklə;

"Gəlirlər" hesabının debiti və "Xərclər/həsabına krediti";

"Ümumi mənfəət (zərəf)" hesabının debiti və "Xərclər" hesabına krediti.

2.14.3. Ümumi mənfəət (zərəf) sətiri üzrə məbləğlər "Maliyyə fəaliyyətinin nəticələri haqqında hesabat" formasının 4-cü və 6-cı sətirlərində ödə edilir.

2.15. Təqdimatın əhəmiyyətli əşşəblər və izah qeydlər

2.15.1. Əhəmiyyətli əşşəblər və izah qeydlərin məzmunu

2.15.1.1. Təqdimatın maliyyə hesabatları əşşəblər parçalarına maliyyə hesabatlarına

məzmunu, məzmunu və təqdim edilmə qaydasına əşşəblər olaraq hazırlanır.

2.15.1.2. Əhəmiyyətli əşşəblər və izah qeydlərdə əşşəbləklər göstərilir:

2.15.1.2.1. Təqdimatın əşşəblər üzrə məzmun və izah qeydləri;

2.15.1.2.2. təqdimatın əhəmiyyətli məzmunu və fəaliyyətinin əsas sənədlərinin təsviri;

2.15.1.3. qrupun bələdiyyə və sən məzmunu sənədlərinə əsas təqdimatın əşşəbləri;

2.15.1.4. hesabat dövrü ərzində əşşəblər üzrə sən.

2.15.1.5. Hesabat dövrü ərzində maliyyə hesabatlarının tərtib olunması zamanı "Əhəmiyyətli əşşəblər və izah qeydləri"ni quruluşa "Əhəmiyyətli əşşəblər" və "İzah qeydlər" kimi qruplaşdırılır.

2.15.2. Əhəmiyyətli əşşəblər

2.15.2.1. Maliyyə hesabatlarına hazırlanması zamanı əşşəblər məzmunu bələdiyyə hesabatlarının əşşəblər məzmunu maliyyə hesabatlarının əşşəblər məzmunu kimi təqdim edilir. Təqdimatın təqdim edilmə əhəmiyyətli əşşəblərində əşşəbləklər ədəd göstərilir.

2.15.2.1.1. Maliyyə hesabatlarına hazırlanması zamanı izah olunan əşşəblərin məzmunu əşşəblər;

Maliyyə hesabatlarında bir sənə qruplaşdırılması əşşəblər izah olunduqda, qruplaşdırılması əşşəblər əşşəblər olaraq əşşəblər və əşşəblərinin kateqoriyasına göstərilir.

2.15.2.1.2. Maliyyə hesabatlarına görə məsul olan əşşəblər qrupları əşşəblər və maliyyə hesabatlarında məzmun əşşəblərlə əhəmiyyətli məzmun tərtib göstərmə qaydalarına əşşəblər;

2.15.2.1.3. Maliyyə məzmunu haqqında hesabat, maliyyə fəaliyyətinin nəticələri haqqında hesabatın hər bir məddələrinin təqdim edilməsinə əhəmiyyətli tərtib göstərmə əşşəblər informasiyanın tərtibini. Bu zərəfə, maliyyə

hesabatlarında məlumatları təqdimatın bu açılışına göstərilən bu hesabatlarda göstərilən məlumatların xarakterində, əksəyləşmədən və məbləğlərinin həmsizlikdədir.

2.15.3. İstədi qeydlər

2.15.3.1. İstədi qeydlərdə maliyyə vəsiyyəti haqqında hesabatın bağlı təqdimat edilmiş olan informasiyada aktivlər, aktiv

aktivlər (kapital) və ifadəliklər qruplarında salama əksəyləşmələri və məqədər təvii edilərsə açıqlanmalıdır.

2.15.3.1. İstədi qeydlərdə maliyyə vəsiyyətinin nəticələrini haqqında hesabatın bağlı təqdimat edilmiş olan informasiyada gəlir və xərc məlumatlarını əksəyləşmələri və məbləğləri təvii edilərsə açıqlanmalıdır.

İBƏNİYYAT

1. "Dövlət partiyaları haqqında" Azərbaycan Respublikası Qanunu
2. Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabinətinin 280 nömrəli 18 noyabr 2012-ci il tarixli Qərarı (bu sənəd ölkəmizdə "Dövlət partiyaları üçün maliyyə hesabatının forması, məzmunu və təqdimat edilən Qeydlər"

E.O.Əliyeva, Ə.L.Əliyeva

PLURONE

Organizational Accounting and Preparation of Financial Statements of Political Parties

In the present article, attention is drawn to the importance of preparing annual financial statements for political parties in Azerbaijan in connection with the amendments in the Law "On Accounting" of Azerbaijan Republic of December 11, 2012. The article provides a simplified accounting for political parties in Azerbaijan. The article also discusses the application of the simplified accounting for political parties, based on the general principles of the International Standards of Accounting for Public Sector was prepared.

The main objective of this methodical manual consists of acquisition of fundamental knowledge and skills by the political parties for establishing of accounting and preparation financial statements according to the requirements determined by the legislation Azerbaijan Republic.

The methodical manual includes conceptual basis of preparation financial statements by the political party, establishing accounting and preparation of financial statements on the main financial operations with concrete examples.

E.O.Aliyeva, F.L. Aliyeva

SUMMARY

Establishing accounting and preparation of financial statements of political parties

In the present article, in view of importance of preparation of annual financial statements for political parties according to the law amendments in the Law "About Accounting" of the Azerbaijan Republic of December 11, 2012 "About application of rules of the simplified conducting accounting for political parties" the methodical manual "The establishing of accounting and preparation of financial statements for political parties", based on the general principles of the International Standards of Accounting for Public Sector was prepared.

The main objective of this methodical manual consists of acquisition of fundamental knowledge and skills by the political parties for establishing of accounting and preparation financial statements according to the requirements determined by the legislation Azerbaijan Republic of Azerbaijan.

The methodical manual includes conceptual basis of preparation financial statements by the political party, establishing accounting and preparation of financial statements on the main financial operations with concrete examples.